

CIRCULAIR GRONDSTOFFENCLUSTER KANSRIJK?

“Geloof je in het concept van een circulair grondstoffencluster? En geloof je dat dit te realiseren is in Zuid-Holland?”

Deze vragen die bij de start van de eerste bijeenkomst van het transitietraject circulair grondstoffencluster gesteld werden, vielen met de deur in huis. De uitkomst was positief. Van nieuwsgierig maar afwachtend tot helemaal klaar om er voor te gaan. Dit transitietraject startten we met verschillende stakeholders uit de markt, overheid en kennisinstellingen die erin geloven. ‘Let’s go!’

Dinsdag 30 juni vond het gesprek plaats in de virtuele gespreksruimte van De Bouwcampus met deelnemers achter de computer op hun thuisadres. In de chat werd terecht opgemerkt dat het voor een transitietraject ‘cruciaal is om alle agenda’s op elkaar te leggen om het rond te krijgen.’ Die opmerking komt overeen met het doel van deze eerste bijeenkomst: het verkrijgen van zicht op die verschillende agenda’s en een eerste gezamenlijke verkenning hoe we die agenda’s mogelijk op elkaar kunnen leggen.

Geloof je in het concept van een circulair grondstoffencluster?

FORMULERING VRAAGSTUK

Om tot gezamenlijke stappen te komen voor ontwikkeling en realisatie van een circulair grondstoffencluster is het van belang het vraagstuk waaraan gewerkt wordt, scherp te formuleren. Met de groep is op 30 juni de eerste versie van de probleemstelling besproken. Aan de hand van het gesprek is het aangepast, de volgende aanleidingen en vraagstukken zijn daar uit voort gekomen:

Aanleiding 1: Verduurzaming bouw, productieprocessen en grondstoffenverbruik

Ambitie en druk op het verduurzamen van de bouw, productieprocessen en grondstoffengebruik

Het Energieprestatiecoëfficiënt (EPC) en de Milieuprestatiegebouwen (MPG) hebben invloed op materiaalkeuzes in de bouw, maar ook op de huidige aandacht voor geluidsoverlast, het concentreren van uitstoot, fijnstof, CO2 en NOx, stikstof, e.d. Dit was de aanleiding voor het

onderzoeken van een circulair grondstoffencluster voor de provincie Zuid-Holland. Het cluster vormt mogelijk een interessante stap in het verduurzamen van de bouw, productieprocessen en grondstoffenverbruik.

Aanleiding 2: Ruimtelijk-economisch vraagstuk

De afweging tussen de druk van de woningbouwopgave in de stad versus de nabijheid en economische toegevoegde waarde van HMC4+ bedrijven.

Een aantal hoogmilieucategoriebedrijven (HMC4+), zoals grondstoffenbedrijven voor afval, asfalt, beton, zand en grind, leggen momenteel een grote ruimteclaim op bedrijventerreinen. Ruimte die door overheden ook graag aangewezen wordt voor woningbouw. Echter, de bedrijven spelen een belangrijke rol in de bouwketen en zijn van grote waarde voor de stad, want zij verzorgen het materiaal om verder aan de stad te bouwen. De puzzel van ruimteschaarste voor wonen én werken binnen de stad was de tweede aanleiding voor het onderzoeken van de potentie van een circulair grondstoffencluster.

Beide aanleidingen hebben geleid tot dit transitietraject, waarbij een circulair grondstoffencluster gezien wordt als een interessant concept voor ruimtelijk-economische en duurzame ambities.

VRAAGSTUK TRAJECT

Of een circulair grondstoffencluster kansrijk is, hoe het er dan uit ziet en wat er moet gebeuren om het te kunnen realiseren, vormen de centrale vragen van dit traject. De komende bijeenkomsten staan daarom in het teken van het vraagstuk:

‘Welke kansen zijn er voor samenwerking tussen HMC4+-bedrijven (zoals asfalt-, afval- en betonbedrijven) in een circulair grondstoffencluster?’

De precieze ruimtelijk-economische impact van een bundeling van HMC4+-bedrijven binnen een circulair grondstoffencluster en potentiële circulaire synergiën, zijn nog onzeker. Daarnaast is de opgave complex vanwege een (nog) onduidelijke probleemeigenaar.

Om tot realisatie over te kunnen gaan, is het belangrijk om gezamenlijk te zoeken naar een businesscase met bijbehorende circulaire verdienmodellen, real cost berekeningen en mogelijk CO2-beprijzingen. Het is zoeken naar een haalbaar model met maatschappelijke impact. Een zoektocht naar een balans tussen baten en lasten voor de verschillende stakeholders.

BELANGEN

In het vormgeven van een transitietraject spelen verschillende belangen een rol. De belangen kunnen verbindend werken of juist partijen uit elkaar drijven. Belangen op drie niveaus zijn verkend: het niveau van de deelnemende individu's, het collectieve belang en de belangen van de verschillende deelnemende organisaties. Het bood goede input voor de opmerking aan het begin van de bijeenkomst dat het cruciaal is om alle agenda's op elkaar te leggen.

De twee typen individuele belangen die vaak zijn benoemd, zijn:

Willen werken aan een duurzame(re) toekomst

“Ik wil mijn tijd en skills graag inzetten voor het bestrijden van klimaatverandering”.

“Nu verantwoording nemen voor de toekomst.”

“Bijdragen aan een schonere samenleving.”

Willen werken aan een fijne en gezonde omgeving

“Een Randstad waar het prachtig wonen is. Gezondheid en welzijn.”

“Ik wil kunnen zwemmen in alle wateren in onze omgeving.”

Bij de collectieve belangen zijn 7 categorieën naar voren gekomen. Het is handig om zicht te hebben op deze collectieve belangen, omdat het de belangen zijn die alle partijen met elkaar verbindt. Hieronder lees je de 7 categorieën met begeleidende quotes van deelnemers van de bijeenkomst op 30 juni.

DE 8 CATEGORIEËN VAN GEDETECTEERDE COLLECTIEVE BELANGEN

1. Vergroten circulaire (regionale) samenwerking

“Ik kan op mijn eilandje nog wel zo groen zijn, maar we moeten in het totaal met z’n allen toe naar nul CO₂-uitstoot.”

“Circulair binnen je eigen grenzen is veel moeilijker dan circulair met z’n allen”.

2. Clustering om samen te leren en te innoveren

“Best practices kunnen gemakkelijker gedeeld worden waardoor we van elkaar kunnen leren”

“Circulariteit vraagt om bedrijfsoverstijgende innovaties die makkelijker te realiseren zijn als bedrijven bij elkaar zitten.”

3. Clustering om schaalvoordelen en kostenbesparing te realiseren

“Besparing op transport”

4. Clustering om te zorgen voor minder hinder

“Verminderen hindercirkels HMC-bedrijven én verkeershinder.”

5. Clustering om ruimte optimaal te benutten

“Combinatie van opslag.”

“Goed ruimtegebruik, inclusief ruimte voor samenwerking tussen bedrijven en ruimte voor wonen en groen.”

6. Duurzame toekomst op het gebied van CO₂, schadelijke stoffen, energieverbruik, logistiek en grondstoffenstromen

“Reductie van schadelijke stoffen tot uiteindelijk 0-emissie.”

“Gerecyclede grondstoffen zo hoogwaardig mogelijk wegzetten in de keten.”

7. Betere woon- en werkomgeving

“De stad, de werkomgeving en de woonomgeving is leefbaar.”

“Minder belasting van de omgeving en betere gezondheid.”

8. Lokaal en regionaal werken

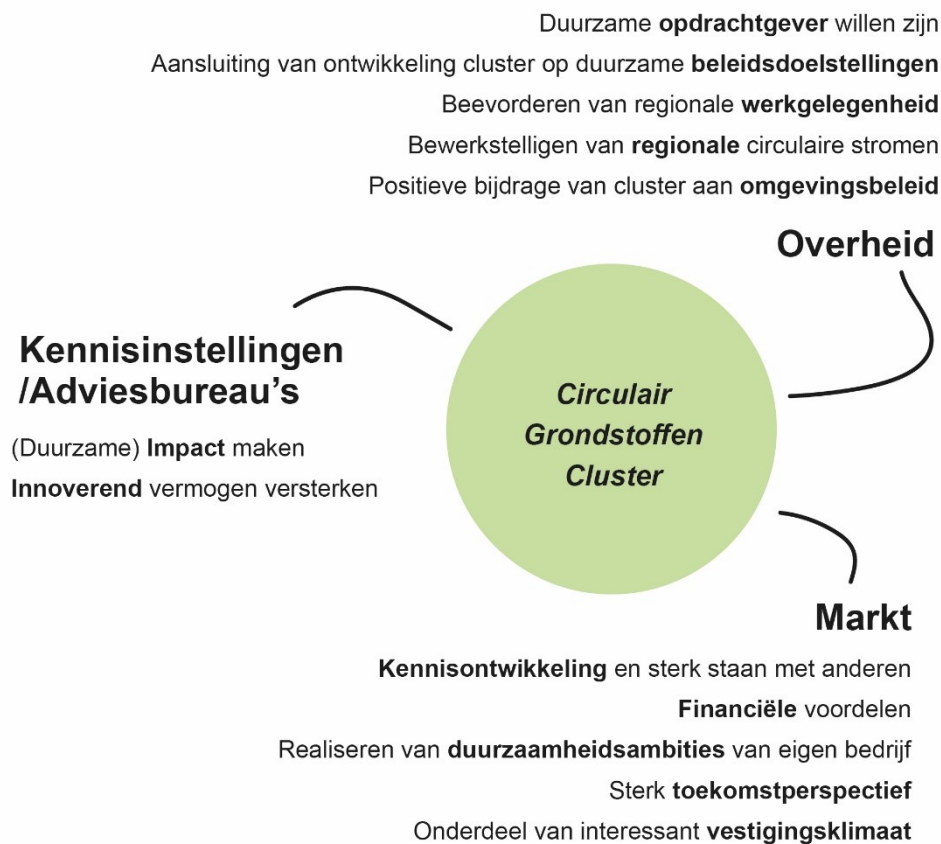
“Minder afhankelijk van grondstoffen buiten de regio.”

“Waarom grondstoffen van ver weg halen, als ze in je eigen regio beschikbaar zijn?”

“Meer kansen om (samen) business te creëren en regionale economie te stimuleren.”

Om tot een wenkend perspectief en realisatie te komen die aantrekkelijk zijn voor alle partijen, dienen organisatiebelangen in acht genomen te worden. De belangen van de organisaties die door de deelnemers vertegenwoordigd werden, zijn hieronder uiteengezet, onderverdeeld in de categorieën marktpartijen, kennisinstellingen/adviesbureaus en overheden.

ORGANISATIEBELANGEN VAN DE DEELNEMENDE PARTIJEN MET BETREKKING TOT HET REALISEREN VAN EEN CIRCULAIR GRONDSTOFFENCLUSTER

MARKT

- **Kennisonwikkeling en sterk staan met anderen**

“Knowhow inbrengen en verkrijgen”

“Door een cluster te vormen, hoeven we niet allemaal het wiel uit te vinden.”

- **Financiële voordelen**

“Door synergiën heb je lagere kosten.”

- **Realiseren van duurzaamheidsambities van eigen bedrijf**

“Gerecyclede grondstoffen zo hoogwaardig mogelijk in de eigen productieprocessen inzetten.”

“100% circulair in 2030. 100% energieneutraal in 2050.”

- **Sterk toekomstperspectief en interessant vestigingsklimaat**

“Toekomstperspectief voor vestigingsklimaat door te clusteren.”

“Imago- en concurrentievoordelen.”

KENNISINSTELLINGEN / ADVIESBUREAUS

- **(Duurzame) impact maken én innoverend vermogen versterken**

“Werken aan een veerkrachtige stabiele economie.”

“Werken aan een afvalvrije samenleving en aan het samenbrengen van secundaire en primaire materialen.”

“Praktijkvoorbeelden verder uitwerken en daarna internationaal delen en daarmee impact vergroten.”

OVERHEID

• Duurzame opdrachtgever willen zijn

“Bereiken van ambitie: klimaatneutrale en circulaire Rijksinfrastructuur.”

“Als launching customer fungeren voor inkoop circulair asfalt en beton.”

“Een goede opdrachtgever willen zijn.”

• Aansluiting van circulair grondstoffencluster op duurzame beleidsdoelstellingen

“Ondersteunen van gemeenten en ondernemers: 100% circulair in 2050!”

“De stad waarin op alle niveaus en ruimtelijk samengewerkt wordt aan circulariteit.”

• Bevorderen van regionale werkgelegenheid

“Werken aan een aantrekkelijke regio voor investeringen: regionale werkgelegenheid.”

• Bewerkstelligen van regionale circulaire stromen

“In Rotterdam komen ontzettend veel bouwstoffen vrij. Deze verdienen allemaal een nuttige vervolgtoeepassing.”

• Positieve bijdrage aan omgevingsbeleid

“Omgevingsbeleid maken: balans in ruimtegebruik.”

“(Mede) regie houden op de ontwikkelingen.”

“Werken aan functiestapeling en meervoudig grondgebruik.”

HOE KUNNEN DE BELANGEN BIJ ELKAAR KOMEN?

De tekening hierboven laat de belangen zien van de markt, kennisinstellingen / adviesbureaus en de overheid. Het blijft echter de vraag hoe ze bij elkaar kunnen komen en wanneer en hoe partijen gaan bewegen. Het gevaar is dat het transitietraject in een klassiek kip – ei situatie blijft hangen, waarbij de markt wacht op visievorming vanuit de overheid en de overheid juist wacht totdat bedrijven met een plan naar hen toe komen.

De inventarisatie maakte duidelijk dat alle partijen nodig zijn om te bewegen om zo tot verandering te komen. Zo werd er gezegd: “De ‘collectieve aanpak’ kan niet alleen door de markt geregeld worden.”

Vier focuspunten werden genoemd over hoe mogelijk de belangen bij elkaar kunnen komen:

1. opzet van het cluster door marktpartijen, 2. regie en vraagsturing vanuit de overheid, 3. samenwerkingsprocessen en 4. gewenste houding van deelnemende partijen.

1. Opzet van het cluster door marktpartijen

Vanuit marktpartijen werd geopperd dat belangen van marktpartijen zelf dichterbij elkaar kunnen komen als ze op zoek gaan naar de win-winsituaties. Interessant is het clusteren van logistieke stromen en gezamenlijk te verduurzamen. Hierdoor verbeteren de MKI's, de milieukostenindicatoren. Verdere mogelijke voordelen van een clustering zijn minder ruimtegebruik en minder omgevingsbelasting.

2. Beleidsdoelen vertalen naar sturing vanuit de overheid richting markt

Vanuit de markt werd geopperd dat de overheid haar duurzaamheidsambities en visies sterker kan vertalen naar sturing, waaronder op het realiseren van circulair grondstoffengebruik. De gehele groep vulde dit aan met de mogelijkheden van het gebruik van eerder genoemde instrumenten als MKI's om mee te sturen, maar ook vergunningen, emissie- en CO2-beprijzingen en circulaire inkoop vanuit de overheid. De overheid is een grote afnemer van (o.a.) asfalt en beton. Eenduidigheid over wat voor producten er van de markt worden verwacht zal innovatie en opschaling van circulaire materialen en producten bevorderen. Overheidspartijen gaven zelf aan dat

intern bij overheden een circulair grondstoffencluster gedragen zal moeten worden onder de beleidsmedewerkers en de praktijkmedewerkers. Het gevaar is dat er een gat ontstaat tussen deze werelden.

3. **Samenwerkingsprocessen**

Het is zoeken naar wie de trekker wil zijn van het realiseren van een regionaal circulair grondstoffencluster. “In coalitievorm, onderdeel van een co-creatieproces en/of een overheidspartij als trekker van het geheel?” Het idee van een CEO, een Circular Economy Officer, werd geopperd die met steun van een hooggeplaatste politieke leider de trekker kan zijn van een cluster. Een andere optie die werd geopperd is een provincie en/of collectief van 6 tot 7 gemeenten die zich opstellen als trekker van het geheel. Tot slot werd benadrukt dat dit transitietraject ook georganiseerd wordt vanuit de Verstedelijkingsalliantie, een samenwerkingsverband van 8 gemeenten die juist rond dit soort gemeentelijke overstijgende vraagstukken samenwerken. Marktpartijen zijn zeker uitgenodigd om daar kennis van te nemen!

4. **Gewenste houding van deelnemende partijen**

Geluiden die naar voren kwamen over wat voor soort houdingen bij alle stakeholders gewenst zijn, zijn: “Er moet niet veel vanuit bestaande situaties gedacht worden waarbij alleen maar beperkende overtuigingen naar voren komen.” “Geef elkaar tijd en ruimte (letterlijk) om te experimenteren en om elkaar te begrijpen.” “We moeten over elkaars grenzen heen stappen.”